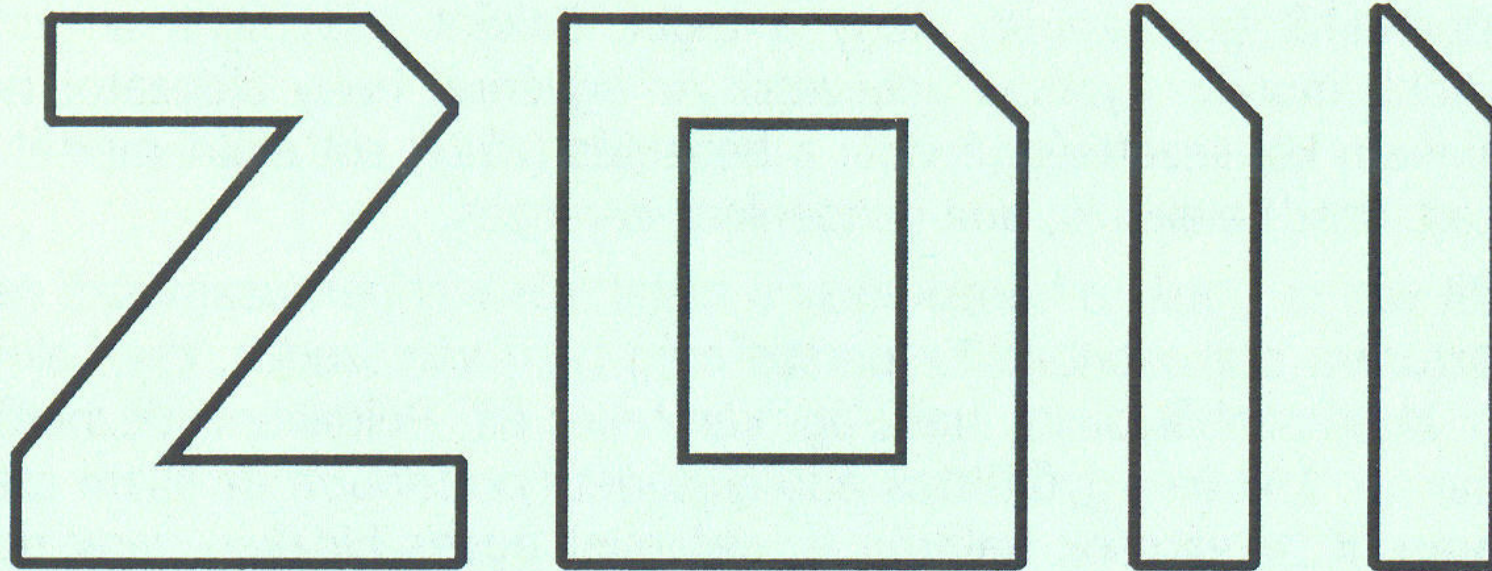

Idén csak össze kell olvasni a betűket

Mindennek van határa! (Bár néha elmosódik)

VÁMOKRÓL, VÁMSZEDŐKRŐL

Kezdetben nem különült el egymástól a vámszedés és az adószedés. Az adóztatás alakulása puha normáktól vezet a kemény előírásokig: (ahogy ma is hasonló folyamat zajlik le kisebb közösségekben). Előbb ajándék a vezetőnek, aztán a közösség támogatást kér az emberektől (*precasium*), vagy a tagok önként felajánlják a támogatást (*adjutorium*). Utóbb morális nyomás nehezedik az egyénre, hogy áldozatot hozzon a közösségért, mígnem kötelezettséggé válik a befizetés (*duty*) sőt előírt mérték (nyolcvanad, harmincad, tized) alakul ki, ami mindenkire érvényes.

Ősi mesterségről van szó, már a kereskedelem kialakulásával párhuzamosan némelyek a szállítók kifosztására szakosodtak. Ez persze még nem vámszedés, csak akkor válik azzá, amikor az akció szabályozott, hatósági kereteket ölt. Példaként idézhető Róma: tudjuk, hogy már i.e. 199-ben gyűjtöttek adóféleséget (*portorium*) az állam számára a provinciák határán, ill. a városok határán is; valamint egyes hidakon vagy utakon. A vámszedők nem hivatalnokok voltak, hanem „gebinbe” kapták a szedési jogot, így közvetlenül érdekeltek voltak a bevételben. Munkájuk a leggyűlöltebb foglalkozások közé tartozott, 'rangjuk' a prostituáltakéhoz vagy a bűnözőkéhez volt hasonlítható. Mintegy másfél évszázad hódításaival Róma pénzügyi helyzete sokat javult, és a vámszedést elhagyták. Ettől az import, főleg a luxuscikkek importja felvirágzott, cserében Rómából kiáramlott az ott lévő ezüst és arany a provinciákba. Julius Caesar kénytelen volt visszaállítani a vámolást. A portorium intézménye virágkorát a következő két évszázadban élte, jelentős jövedelmet biztosítva a birodalomnak. A provinciák között

szállított áru értékének néhány százalékát kellett kifizetni, de a keleti külső határokon a vám a 25 %-ot is elérte. Egyébként a Balkánra és Pannoniára kiterjedő Illyria volt az egyik legnagyobb római vám-provincia. (Ma biztos makro-régióknak neveznénk...)

Ami Magyarországot illeti, a tized szedése már Szent István idején elkezdődött, de a mai értelemben vett vámszedésről inkább csak a kereszties háborúk korától beszélhetünk. 1212-ből van nyoma a határvám és a nyolcvanad fogalmak megjelenésének – az utóbbit Zsigmond emelte meg harmincadra. 1753-ban Ausztria és Magyarország között *vámunió* jött létre, majd 1775-től ez a teljes Habsburg Birodalomra kiterjedt. 1829-ben I. Ferenc életre hívta a határőrséget, 1843-ban Ferdinánd a császári-királyi pénzügyőrséget. Ferenc József idejében, 1872. január 1-től választották szét egymástól az adó- és vámhivatalokat, és Orbán Viktor idejében, 2011. január 1-én vonják őket újra össze.

Kellemes karácsonyt, és határtalanul boldog új évet kívánok!

Fleischer Tamás

Vám-zöld papírt választottam, bár választhattam volna *vámpirosat* is ☺

MÉG EGY KIS INCSELKEDÉS

A 'zoll' másik jelentése a régi hosszegység, magyar nevén hüvelyk. A német elnevezés is nagyon elterjedt, gondoljunk a cső-keresztmetszetek, abroncsok, deszkaméreték megnevezésére, vagy a zollstock-ra, aminek talán nincs is magyar neve – legfeljebb a colstok.

Egy hüvelyk 2,54 cm, ami a *vonás* tízszerese, a *marok* negyede. 12 hüvelyk egy *láb*, – 6 láb pedig egy öl, azaz két yard (magyarul két lépés? De nem rőf!).

A hüvelyk szó jól mutatja az eredetét: az átlagos férfi hüvelykujj szélessége a köröm tövénél (I.Dávid skót király, 1150). Igen sok más nyelv is a hüvelykujj nevével jelzi a mértéket: *pouce* (fr), *pollice* (it), *pulgada* (sp), *palec* (sk), *duim* (nl), *tum*. (sv) De éppen angolul az *inch* nem ebből, hanem a latin *uncia* szóból eredeztethető, ami a tizenkettőre utal, (az uncia a *libra* (font) tizenkettőde), mert Angliában a *láb* mértékét rögzítették. Később az *inch*-et három árpaszem hosszával is definiálták. Az országonként eltérő mértékeket csak 1958-ban egységesítették 2,54 cm-ben. A 19. századtól próbálkoztak metrikus hüvelyk (25 mm) terjesztésével is, de nem ez az irányzat nyert.

Na és a *zoll*? Se hüvelykujj, se uncia. A latin *dolare* (szeletel, vág) régi német formája *tal*; ebből ered a *Zahl* (szám) és a *Zoll* szó is. A Zoll a mérőeszközként használt pálcán kialakított rovátkákra, bemetszésekre utal, mint a magyar *vonás*, aminek azonban a *line* ill. *strich* a megfelelője.